

YLIOPISTOJEN MONITIETEISEN KUNTOUTUKSEN VERKOSTO (MOKUVE) VAHVISTAA KUNTOUTUKSEN KOULUTUKSEN JA TUTKIMUKSEN KEHITTÄMISTÄ

MOKUVE-hankkeen taustaa

Kuntoutuksen uudistamiskomitean vuonna 2017 julkaisemassa selvityksessä todettiin kuntoutuksen tutkimuksen olevan hajallaan ja verkostotyön sirpaleista kuntoutuksen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan (TKI) toimijoiden välillä. Uudistamiskomitea havaitsi lisäksi, että kuntoutuksesta puuttuu valtakunnallinen strateginen tutkimus- ja kehittämisohjelma. Komitea näki tärkeänä korkeakoulujen ja muiden tutkimusorganisaatioiden sekä keskeisten ministeriöiden välisen yhteistyön kuntoutuksen strategisen tutkimus- ja kehittämisohjelman laatimiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 77–78.)

Jyväskylän ammattikorkeakoulun ja Metropolia-ammattikorkeakoulun koordinoima Kuntoutusalan osaamiskeskittymä (OsKu) on pyrkinyt kehittämään kuntoutuksen koulutusta ja tutkimusta yhteistyössä yliopistojen, tutkimusorganisaatioiden ja toisen asteen kanssa vuodesta 2015 alkaen. OsKun työ on kuitenkin painottunut ammattikorkeakouluverkoston rakentamiseen. Tämän vuoksi nähtiin tarpeellisena, että Jyväskylän yliopisto kokoaisi eri yliopistoista ja tiedekunnista kuntoutuksen koulutuksen

kehittämisen ja tutkimuksen verkoston. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020, 89, 92.) Näistä lähtökohdista lähti muotoutumaan yliopistojen monitieteisen kuntoutuksen verkosto (MOKUVE), jota on rakennettu asteittain vuodesta 2021 alkaen.

MOKUVE-hankkeen tavoitteena on kuntoutuksen yliopistoverkoston rakentaminen ja verkostoyhteistyönä kehittää kuntoutuksen koulutusta, tutkimusta ja kehittämistoimintaa sekä edistää korkeakoulujen valtakunnallista yhteistyötä ja verkostoitumista. Yliopistojen ja laajemmin kaikkien korkeakoulujen yhteistyötä vahvistamalla pyritään MOKUVE-hankkeessa edistämään erityisesti tutkimustiedon ja näyttöön perustuvan toiminnan laajempaa hyödyntämistä sekä käytännön kuntoutustyössä että kuntoutuksen koulutuksessa. Lisäksi MOKUVE-hankkeessa viedään eteenpäin kuntoutuksen kehittämistoimintaa Suomessa ja lisätään kuntoutuksen käytännön soveltamista eri aloilla.

Hanketta koordinoi tällä hetkellä Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellinen tiedekunta. MOKUVE-verkostoon kuuluu kymmenen suomalaista yliopistoa sekä maanpuolustuskorkeakoulu. Verkoston ohjausryhmä aloitti toimintansa kesäkuussa 2022 ja siinä on

edustus kaikista verkostossa mukana olevista yliopistoista.

Verkostotyön mahdollisuudet

Verkosto voidaan määritellä useamman toimijan väliseksi vastavuoroiseksi ja keskinäiseen tiedon sekä resurssien jakamiseen perustuvaksi yhteistyösuhteeksi, jonka tarkoituksena on synergiaedun saavuttaminen toimijoiden osaamista ja voimavaroja yhdistämällä (Valtioneuvoston kanslia 2019, 13). Verkostojen taustalla on usein resurssiriippuvuusteoria, jonka ydinajatuksena on, että olemme kaikki riippuvaisia toistemme resursseista, ja siksi kaikki toiminta edellyttää jonkinlaista vuorovaikutusta. Verkostojen resursseista puhuttaessa tarkoitetaan taloudellisten, tuotannollisten ja kaupallisten resurssien ohella myös ihmisten voimavaroja, osaamista ja kykyjä. (Järvensivu 2019, 22.)

Tarkasteltaessa valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksen kehitystä ja jakaantumista vuoden 2022 talousarviossa voidaan todeta yliopistojen rahoitusosuuden laskeneen hieman aiempiin vuosiin verrattuna (Suomen virallinen tilasto 2022). Toisaalta tutkimuksen ja koulutuksen laadun kehittämistä koskevat vaatimukset eivät ole vähentyneet. Viime aikoina kiihtynyt kustannusten nousu heijastuu myös yliopistojen talouteen, ja lisäksi osaajista käydään jatkuvaa kilpailua. Parhaassa tapauksessa verkostotyö mahdollistaakin resurssien tarkoituksenmukaisen hyödyntämisen ja uudenlaisten innovaatioiden syntymisen, kun eri tieteenaloilta tulevat verkoston jäsenet tuovat oman osaamisensa yhteiseen käyttöön. Verkostojen vahvuudet tulevat esille erityisesti muuttuvassa ja ennakoimattomassa toimintaympäristössä, jossa tarvitaan ketteryyttä, joustavuutta ja dynaamista organisoitumista. (Valtioneuvoston kanslia 2019, 12.)

Verkostotyössä keskeistä on yhdessä tekeminen, mikä ei tarkoita samaa kuin rinnakkain tekeminen. Verkoston jäsenten tulee tuntee toisensa, jotta yhteistyö on mahdollista. Luottamusta tarvitaan yhteistyön syventämiseksi, mutta ilman toimijoiden sitoutumista mitään ei tapahdu. Onnistuneen verkostotyön ytimen muodostavat näin ollen

tunteminen, luottamus ja sitoutuminen, jotka ovat myös yhteydessä toisiinsa muodostaen parhaimmillaan toisiaan vahvistavan kehän. (Järvensivu 2019, 53, 61.)

Verkostot eivät ole keskenään samanlaisia, vaan niitä voidaan luokitella rakenteen, tarkoituksen tai toiminnan luonteen mukaan (Valtioneuvoston kanslia 2019, 13). Tavoitteellisesti toimivilla verkostoilla on tietoisesti asetetut tavoitteet, ja ne voivat olla hierarkkisesti johdettuja tai yhdessä johdettuja. Hierarkkisella verkostolla on tyypillisesti ylhäältä käsin määritellyt raamit ja pelisäännöt, kun taas yhdessä johdetulla verkostolla nämä ovat verkostotoimijoiden kanssa yhdessä määriteltäviä. (Järvensivu 2019, 118–119.)

MOKUVE-hankkeessa verkoston toimintamallia on rakennettu hanketyöryhmän ja koordinaattorien johdolla yhteistyössä verkoston jäsenten kanssa. Verkoston strategiset tavoitteet nousevat sosiaali- ja terveysministeriön selvityksistä ja toimintaa ohjaa verkostolle perustettu ohjausryhmä. Näin ollen MOKUVE-hankkeen verkosto sijoittuu hierarkkisesti johdetun ja yhdessä johdetun strategisen verkoston välimaastoon, mikä mahdollistaa verkostolle yhdessä päättämisen sekä tekemisen ja näin ketterän tavan reagoida kuntoutuksen kentässä tapahtuviin muutoksiin.

Monitieteinen yhteistyö keskiössä

Hankkeen yhtenä keskeisenä tavoitteena on lisätä yhteistyötä kuntoutukseen linkittyvien eri tieteenalojen välillä ja edistää näin monitieteistä lähestymistapaa kuntoutuksessa sekä kuntoutuksen tutkimuksessa ja koulutuksessa. Käytännön työelämässä työskentelee kuntoutuksen ammattilaisia, joilla on hyvin erilaisia koulutustaustoja ja ammattinimikkeitä. Kuntoutuksen koulutusta ja tutkimusta tarkasteltaessa onkin otettava huomioon, että ei ole olemassa yhtä, eri tieteen- ja koulutusalat kattavaa määrittelyä kuntoutuksen koulutuksesta. (Hallia ym. 2021, 5.)

Monitieteisyys tarjoaa parhaimmillaan mahdollisuuden ratkaista ongelmia, jotka ovat liian laajoja yhden tieteenalan ratkaistavaksi (Choi & Pak 2006). Kuntoutuksen

koulutuksessa monitieteisyys ja -alaisuus on puolestaan tärkeää kokonaisvaltaisen ja asiakaslähtöisen osaamisen kehittämisessä (Mikkelsen 2023). Kuntoutuksen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämisfoorum (KunFo) kuntoutuksen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiostrategian ehdotusten esitelytilaisuudessa kannustettiin luomaan monitieteisiä ja monialaisia tutkimus- ja kehittämisasetelmiä. Näin kuntoutuksen ja kuntoutumisen ilmiötä pystyttäisiin tarkastelemaan aiempaa laaja-alaisemmin. (Kuntoutuksen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiostrategian ehdotusten esittely 2023.)

Kukin MOKUVE-hankkeen verkostossa mukana oleva yliopisto on laatinut kartoituksen kuntoutukseen liittyvästä tutkimuksesta ja koulutustarjonnasta. Kartoitusta laadittaessa kuntoutusta ei määritelty tarkemmin, vaan jokaisessa yliopistossa selvityksen tekijä tai tekijät saivat vapauden määritellä kartoitukseen mukaan otettavat asiat. Kartoituksen pohjalta voidaan todeta, että kuntoutuksen ja kuntoutukseen liittyvien ilmiöiden tutkimus hajaantuu yliopistoissa todellakin hyvin moneen eri tiedekuntaan ja monelle eri tieteenalalle.

Eniten kuntoutukseen liittyviä tutkimushankkeita nousi esille liikunta- ja terveystieteiden sekä lääketieteen aloilta, mutta myös kasvatustieteiden, psykologian ja logopedian alalla tehdään paljon muun muassa kommunikaatioon, neurologiseen kuntoutukseen sekä aistikuntoutukseen liittyvää tutkimusta. Yhteiskuntatieteiden ja erityisesti sosiaalityön puolella nousee vahvasti esiin lasten, nuorten ja perheiden kuntoutukseen sekä mielenterveys- ja päihdekuntoutukseen liittyvät tutkimusaiheet. Ammatilliseen kuntoutukseen liittyviä tutkimusaiheita raportoitiin tehtävän liikunta- ja terveystieteiden ohella myös informaatioteknologian ja teknisten tieteiden tiedekunnissa.

Kuntoutukseen liittyvää tutkimusta on myös terveystieteiden tutkimus sekä sosiaali- ja terveystieteiden käyttöön tarkoitettujen rakennusten suunnitteluun liittyvä tutkimus, jota tehdään arkkitehtuurin ja maantieteiden aloilla. Sotilaspedagogiikassa ja johtamisessa puolestaan tutkitaan sotilaiden fyysistä kuormitusta, terveyttä ja toimintakykyä sekä

vammojen ennaltaehkäisyä. Taloustieteen ja johtamisen alalla tutkitaan kuntoutuksen kustannusvaikuttavuutta ja osatyökykyisten osaamisen vahvistamista sekä toteutetaan realistista arviointitutkimusta sote-johtamisen tueksi.

Selvityksen pohjalta on havaittavissa, että joitain teemoja tutkitaan laajasti eri tieteenaloilla. Esimerkiksi ikääntyvien aikuisten toimintakykyyn ja aktiiviseen ikääntymiseen liittyvät teemat nousevat tutkimuskohteiksi sekä yhteiskuntatieteiden että liikunta- ja terveystieteiden alalla. Samoin digitaaliseen kuntoutukseen liittyvät teemat nousevat esiin informaatio- ja teknisten tieteiden tiedekunnissa mutta myös psykologian, lääketieteen sekä liikunta- ja terveystieteiden tiedekuntien tutkimuksessa. Myös musiikki ja tanssi osana kuntoutusta ilmenevät tutkimusteemoina usealla tieteenalalla. Selvitys nosti esiin myös eri yliopistoissa toimivat monitieteiset tutkimusryhmät tai -yksiköt, jotka tarkastelevat myös kuntoutukseen liittyviä ilmiöitä aidosti monitieteisestä näkökulmasta.

Kuntoutuksen koulutusta raportoitiin MOKUVE-hankkeen selvityksessä sen sijaan hieman niukemmin. Eniten kuntoutukseen liittyvää koulutustarjontaa kandidaatti- ja maisteritasolla näyttäisi olevan tarjolla liikunnan, terveystieteen, lääketieteen, psykologian, logopedian ja sosiaalityön aloilla. Kuitenkin myös informaatioteknologian ja kasvatustieteen puolelta löytyy koulutustarjontaa, joka soveltuu erinomaisesti myös kuntoutuksen opiskelijoille tarjoamalla muun muassa hyvinvointitekologiaan sekä digitaalisten palveluiden käytettävyyteen ja eettisiin kysymyksiin liittyvää osaamista.

Kuntoutus ja kuntoutukseen liittyvät ilmiöt ovat monisyisiä, ja niihin pureutumiseen tarvitaan monialaista ja -tieteistä näkökulmaa. Kuten hankkeen selvitys osoittaa, Suomessa tehdään varsin monipuolisesti kuntoutukseen liittyvää tutkimusta ja koulutustarjontakin on laaja-alaista, joten potentiaalia monitieteiseen tarjontaan on olemassa. Tarvitaan kuitenkin lisää yhteistyötä korkeakoulujen välillä ja aidosti monitieteistä tutkimusta ja koulutustarjontaa, jolla pystytään vastaamaan kasvaviin ja muuttuviin

kuntoutustarpeisiin niin kansallisesti kuin globaalistikin.

Lopuksi

MOKUVE-hankkeen ohjausryhmä on laatinut toimintasuunnitelman vuosille 2023–2024. Toimintasuunnitelman yhtenä keskeisenä tavoitteena on saada MOKUVE valtakunnallisesti näkyväksi kuntoutuksen korkeakouluverkostoksi. Tavoitetta palvelemaan hankkeelle on perustettu uutiskirje, jonka voi tilata hankkeen verkkosivuilta (www.jyu.fi/mokuve). Kahden kuukauden välein julkaistavaan uutiskirjeeseen koostaan yliopistoverkostosta keskeisiä tapahtumia ja nostetaan kuntoutuksen koulutukseen ja tutkimukseen liittyviä ajankohtaisia kuulumisia. Kuntoutuksen tohtorikoulutukseen liittyvää kehittämistyötä viedään eteenpäin verkoston tohtorityöryhmässä, joka aloittaa toimintansa kevään 2023 aikana.

Hankkeessa on painotettu yliopistoverkoston vahvistamista, mutta samalla on tunnistettu useita kuntoutuksen kentässä toimivia järjestöjä, verkostoja ja työryhmiä. Syksyn 2023 aikana tavoitteena on syventää yhteistyötä erityisesti niiden verkostojen ja toimijoiden kanssa, jotka ovat keskeisiä pyrittäessä edistämään kuntoutuksen tutkimusta ja koulutusta. Yhteistyön lisäksi tavoitteena on osallistua aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun ja nostaa esiin ajankohtaisia kuntoutuksen koulutukseen ja tutkimukseen liittyviä teemoja sekä kehittämissuhteita.

Hankkeen koordinaattorina toimii vuoden 2024 loppuun asti Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellinen tiedekunta. Viimeisen hankkevuoden aikana keskeisenä tavoitteena on verkoston toiminnan jatkuvuuden varmistaminen sekä monitieteisen kuntoutuksen yliopistoverkoston tutkimusohjelman valmistelu ja jalkautus.

Kaikki yliopistoissa toimivat kuntoutuksen koulutuksesta ja tutkimuksesta kiinnostuneet henkilöt ovat edelleen lämpimästi tervetulleita verkoston toimintaan. Yhteistyömahdollisuudet myös muiden kuntoutuksen toimijoiden kanssa ovat erittäin tervetulleita. Olkaa siis rohkeasti yhteydessä hankkeen yhteyshenkilöihin, mikäli haluatte

olla mukana monitieteisessä kuntoutuksen verkostossa.

Kaisa Lällä, ft, TtM, FM, projektipäällikkö, liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto

Elina Niskanen, ft, TtM, koordinaattori, liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto

Merja Rantakokko, TtT, dos., apulaisprofessori, liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto

Ritva Sakari, TtT, kehittämispäällikkö, liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto

Pirjo Vuoskoski, ft, TtM, FT, yliopistonlehtori, liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto

Arto Hautala, ft, THM, FT, dos., apulaisprofessori, hankejohtaja, liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto

Lähteet

- Choi BC, Pak AW (2006) Multidisciplinarity, interdisciplinary and transdisciplinarity in health research, services, education and policy: 1. Definitions, objectives, and evidence of effectiveness. *Clin Invest Med.* 29, 6, 351-364.
- Hallia A, Jeglinsky-Kankainen I, Kippola-Pääkkönen A, Kuitunen S, Kääriäinen M, Lähteenmäki M-L, Mikkelsen M, Paasu-Hynynen S, Piirainen K, Suvikas A, Tolonen T, Vuoskoski P (2021) Kuntoutuksen koulutuksen tilannekuva 12/2021. Kuntoutuksen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuoritus. Opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/90d774f1-6f16-4b5f-881b-709dac418d75/c739a5b2-7c3a-4887-b454-6d34967bad14/RAPORTTI_20220201061618.pdf
- Järvensivu T (2019) Verkostojen johtaminen – Opi ja etene yhdessä. Books on Demand, Helsinki.
- Kuntoutuksen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiostrategian ehdotuksen esittely 28.2.2023. Verkkosivu osoitteessa: <https://stm.fi/tapahtumat/2023-02-28/kuntoutuksen-tutkimus-kehittamis-ja-innovaatiostrategian-esittely>
- Mikkelsen M (2023) Kuntoutuksen monialaisuus koulutuksen näkökulmasta. Kuntoutuksen tutkimusseminaari 23.3.2023: Kuntoutus paikallaan ja liikkeessä. Verkkosivusto osoitteessa: https://www.kutke.fi/hscms/uploads/pdf/Mikkelsen_Kutke_seminaari_23032023_Kuntoutuksen_monialaisuus_koulutuksen_n%C3%A4k%C3%B6kulmasta.pdf

- Suomen virallinen tilasto (2022) Tutkimus- ja kehittämisrahoitus valtion talousarviossa. ISSN=1459-9074. Tilastokeskus, Helsinki. Verkkojulkaisu: https://www.stat.fi/til/tkker/2022/tkker_2022_2022-02-24_tie_001_fi.html [viitattu: 22.3.2023]
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2017) Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 41. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3891-5>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2020) Kuntoutuksen uudistamisen toimintasuunnitelma vuosille 2020–2022. Kuntoutuksen uudistaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 39. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8443-1>
- Valtioneuvoston kanslia (2019) Verkostojohtamisen opas. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 12. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-710-9>